

Hixhreti dhe ndikimi i tij në zhvillimin e së drejtës së sheriatit

Hyrje

Hixhreti[1] i muslimanëve nga Meka në Medinë konsiderohet ndër ngjarjet më të mëdha dhe më të rëndësishme në historinë islame në përgjithësi, që bëri ndryshime të thella edhe në historinë botërore. Janë të shumta akseset rreth kësaj teme, si fetare, historike, letrare etj., por me këtë rast do të hedhim vetëm ca shkëndi në një pikëpamje pak sa specifike të hixhretit – sa është dhe cili është roli dhe ndikimi i hixhretit të muslimanëve në të drejtën e sheriatit në Islam.

Mekasit muslimanë e braktisën qytetin e tyre, shtëpitë e tyre që të shpëtojnë ekzistencën e tyre fizike, kurse për ta mbrojtur fjalën e Zotit, me çmimin më të lartë – të jetës, pasurisë dhe kujtimeve të vendlindjes. Në anën tjetër, kemi shembull të pashoq të medinasëve muslimanë, të cilët sakrifikuan qytetin e tyre, pasurinë e tyre, jetat e tyre, për t'i pranuar mekasit (muhaxhirët) muslimanë në mjedisin e tyre, kurse për ta shpëtuar fenë e tyre. Pranimi i mekasëve nga medinasit nuk ishte pranim i zakonshëm refugjatësh, as pranim i imponuar nga forca apo rrethanat e ndryshme shoqërore-politike, por ishte pranim i mirëfilltë, i singertë vëllazëror. Madje, në disa raste kemi edhe trashëgimi të ndërsjellë.

Por, hixhreti ka pasur ndikim edhe në zhvillimin e mëvonshëm të Islamit, sepse pjesa më e madhe e karakterit juridik të Kur'anit është shpallur në Medinë. Në këtë periudhë edhe shumë ibadete islame morën formën përfundimtare, sikurse është namazi, agjërimi, zekati, haxhi etj..[2]

Për ta lehtësuar perceptimin e vetë Shpalljes dhe inkorporimin dhe implementimin e normave juridike islame, do t'i bëjmë edhe ca shpjegime të nevojshme.

Shpallja e Kur'anit në Mekë

Shpallja e Kur'anit në Mekë ka zgjatur mbi 12 vjet. Suret mekase janë më të shkurtra në vëllim, por shumë dinamike, me një ngjyrë intonative, të natyrës besimore dhe më tepër flasin për betimin në Allahun, për Ditën e gjykimit, për Ringjalljen, sepse Meka ishte përplotë idhujtari, dhunë racore, klasore dhe shumë të këqija të tjera. Në këtë kohë Kur'ani e nxiti respektimin e qenies njerzore, e theksoi vëllëzërinë fetare, të cilën e impononte dhuna idhujtare e mekasëve, e ftoi arsyen njerzore të mendojë për krijimin e qiejve dhe tokës, të njeriut dhe të begative të shumta në ajër, tokë dhe ujë. Në këtë periudhë na ofrohen shembuj të ndryshëm nga jeta e pejgamberëve të shumtë dhe e popujve të tyre, fletë për veprimet e tyre të liga apo të mira dhe sugjeron që të marrim mësim nga rrëfimet kur'anore. Ata që nuk e përdorin arsyen (...li kawmin jetefekkerun ...) do ta përjetojnë ndëshkimin e Krijuesit. Periudha mekase e bëri të qartë se Kur'ani nuk është fjalë e Muhammedit a.s., por fjalë e Zotit e dërguar nëpërmjet Muhammedit a.s. për njerëzinë.

Më afërsisht, namazi ishte i njohur në periudhën mekase, por edhe ai formën përfundimtare do ta fitojë vetëm në Medinë. Në këtë periudhë muslimanët ishin të paktë dhe ende nuk mund të flitej për një demonstrim publik të Islamit, dhe për norma juridike, pos në raste individuale dhe të herëpashershme, sepse së pari duhej përgatitur dhe forcuar moralin dhe dinjitetin njerëzor, e vetëm pastaj të fillohet me veprim praktik.

Për shumë arsye, por sidomos për shkak të ruajtjes biologjike të besimtarëve dhe për shkak të zhvillimit të plotë të pikëpamjes juridike në Islam, erdhi deri te hixhreti (shpërngulja) i besimtarëve nga Meka në Medinë. Në këtë mënyrë, Islami në Medinë mori formën e plotë juridike, sikurse që në Mekë mori formën e besimit.

Shpallja e Kur'anit në Medinë

Sureja e parë e shpallur në Medinë është ajo El-Bekareh, por që nuk dallon shumë nga ato mekase, mbase për shkak të periudhës tranzitore Mekë – Medinë. Në anën tjetër, edhe pse do të dominojë pikëpamja juridike, nuk ka munguar as ajo besimore. Mirëpo, ndër detyrimet fetare që janë obliguar në Mekë është namazi (në Natën e Israsë dhe Miraxhit) dhe abdesti. Namazin e parë Muhammedi a.s. e ka falur me Aliun r.a., kurse personin e parë të cilin Muhammedi a.s. e ka mësuar se si merret abdesti është Hatixheja r. anha. (edhe pse abdesti është detyruar në Medinë). Ngjashëm është edhe me namazin e xhumasë, i cili ka filluar të praktikohet qysh në periudhën mekase, nga Mus'ab ibn Umejr, të cilin Muhammedi a.s. e urdhëroi t'i falë dy rekate farz ditën e xhuma. Muhammedi a.s. xhumanë e tij të parë e ka falur në vendin Kuba, katër ditë pas arritjes në paralagje të Medinës.[3] Krahas xhamisë në Kuba, Muhammedi a.s. aty ndërtoi edhe hapësirën Suffa, e cila ditën do të shërbejë si shkollë kurse natën si bujti për të pastrehët.[4]

Vëllazërimi ndërmjet muhaxhirëve dhe ensarëve

Ndër veprimet e para që Muhammedi a.s. i bëri në Medinë ishte vëllazërimi ndërmjet muhaxhirëve (mekasëve) dhe ensarëve (medinasve). Ky vëllazërim u krye në prani të shumë besimtarëve në shtëpinë e Enes ibn Malikut. Sipas kontratës së lidhur, ata ndërmjet tyre do të trashëgoheshin sikurse vëllezër të lindur (por jo edhe farefisi i tyre[5]). Kjo ishte gatishmëria e medinasëve të sakrifikojnë pasurinë, sikurse që tashmë këtë gatishmëri e treguan mekasit duke e lënë tërë pasurinë në Meke për ta shpëtuar fenë Islame. Gatishmëria e të dyja palëve nevojitej sepse në kohën vijuese do të pasonin konfliktet e rrepta me mushkrikët e Mekës dhe të tjerë. Nuk duhet harruar se kjo normë juridike ka pasur vlerë kohore të kufizuar, sepse është abroguar me ajetin vijues pas Betejës së Bedrit: “Edhe ata që u bënë besimtarë më vonë, që mërguan dhe luftuan bashkë me ju, janë vëllezërit tuaj; ndonëse, sipas Librit të Allahut, besimtarët që kanë lidhje farefisnore, janë më të afërt për njëri-tjetrin (në ndarjen e trashëgimisë). Me të vërtetë, Allahu është i Dijshëm për çdo gjë.” (El-Enfal - 75)[6]

E drejta e femrave dhe e fëmijëve në trashëgimi

Deri në hixhret arabët kanë aplikuar të drejtën trashëgimore zakonore sipas traditës parakur'anore të xhahilijetit. Sipas kësaj tradite të drejtë trashëgimie nuk kishin femrat dhe fëmijët e të dy gjinive. Të drejtë trashëgimie kishin ata çuna që ishin “të aftë ta kalërojnë kalin dhe të përdorin shpatën”, apo të gjithë ata të cilët mund të arrijnë pre apo të aftë ta mbrojnë prenë e arritur.[7]

Këtë veprim të padrejtë ndaj femrave dhe fëmijëve Islami e abrogoi me ajetin mbi trashëgiminë, kurse si shkas merret rasti i vdekjes së as'habit me emrin Ews ibn Thabit. Të afërmit e tij, pas vdekjes së Ewsit, ia morën tërë trashëgiminë, duke e lënë gruan, dy vajzat dhe djalin e Ewsit pa mjete materiale për jetë.[8]

Njëjtë ndodhi edhe me gruen e Sa'd ibn Rebies, së cilës pas vdekjes së burrit në Uhud, kunati ia mori tërë pasurinë, kështu që ajo me dy vajzat e saja mbeti e pambrojtur.[9] Pasi që këto ankesa i erdhën Muhammedit a.s., shumë shpejt filloi zbritja e ajetit i cili i rregullon këto gjera në përgjithësi:

“Meshkujve u takon pjesë nga ajo që ua kanë lënë prindërit dhe të afërmit, por, edhe femrave u takon pjesë nga ajo që ua kanë lënë prindërit dhe të afërmit qoftë ajo pak apo shumë, si pjesë e caktuar dhe e detyruar.” (En-Nisa, 7).

Më vonë, kemi edhe hollësitë rreth trashëgimisë:

“Nuk bën që besimtari të vrasë besimtarin, përveçse gabimisht. Kush vret një besimtar gabimisht, duhet të lirojë një besimtar të robëruar dhe t'u paguajë gjakun trashëgimtarëve të të vrarit, përpos rastit kur familja e të vrarit ia fal gjakun. Nëse i vrari është nga një popull që e keni armik e njëkohësisht është besimtar, duhet të lirohet një besimtar i robëruar. Nëse i vrari është nga një popull me të cilin ju keni lidhur marrëveshje, i duhet paguar gjaku familjes së tij, duke liruar edhe një besimtar të robëruar. Ai që s'mund të gjejë rob, duhet të agjërojë dy muaj rresht. (Kjo është bërë) në shenjë pendimi para Allahut. Se Allahu është i Gjithëdijshtëm dhe i Urtë.” (En-Nisa, 92).

Ndërrimi i Kibles nga Jerusalemi në Qabe

Namazi që urdhëruar qysh në Mekë, por ai nuk kishte formë përfundimtare. Të gjitha namazet farze kishin nga dy rekate. Kjo praktikë ndryshoi, sipas Aishes r. anha, vetëm tre muaj pas hixhretit, kur namazet morën formën e tanishme. Gjatë çdo namazi muslimanët i drejtoheshin Jerusalemit, madje edhe xhamia e parë e Muhammedit a.s. mihrabin e kishte të kthyer drejt Jerusalemit. Kjo gjendje ndryshoi 16 ose 17 muaj pas hixhretit, kur Allahu i gëzoi të gjithë muhaxhirët dhe përgjithësisht muslimanët, që Kibleja e muslimanëve të jetë Mekeja – Qabeja[10]:

“Ne të pamë ty (Muhamed) që vazhdimisht drejtoje shikimin nga qielli. Mirë pra, Ne do të të kthejmë ty nga kibla që të kënaq ty. Prandaj, ktheje fytyrën tënde nga Xhamia e Shenjtë (Qabeja)! Dhe kudo që të gjendeni, kthejeni fytyrën tuaj nga ajo anë! Pa dyshim, ata që u është dhënë Libri (Tevrati), e dinë se drejtimi nga Qabeja është e vërteta prej Zotit të tyre. Allahu nuk është i pakujdesshëm ndaj punëve që ata bëjnë.” (El-Bekare, 144).

Me ajetin që ndryshoi drejtimi i kibles, muslimanëve iu shtua morali dhe elani i punës. Ata fituan kurajo se një ditë do të kthehen në shtëpitë e tyre dhe Qabenë do ta pastrojnë nga idhujt e shumtë. Namazi i parë të cilin e fali Muhammedi a.s. drejt Qabesë ishte ikindia.[11]

Edhe namazi i xhenazes është obliguar në Medinë, sidomos hollësitë dihen pas Betejës së Uhudit.[12]
Pas hixhretit është caktuar edhe zekati dhe agjërimi, e pastaj edhe haxhi.[13]

E drejta penale dhe marrëdhëniet e ndërsjella me jomuslimanët

Pas hixhretit janë përcaktuar edhe bazat e së drejtës penale. U vendos parimi i barazisë së të gjithë njerëzve para ligjit, pa marrë parasysh pozitën shoqërore. Kështu që nuk u përfill intervenimi për Fatime Mahzumin, e cila kishte vjedhur, por kishte prejardhje nga një familje autoritative.[14] Çdo kush përgjigjet për veprat e veta. Juristët hanefijë do të përfundojnë se gjaku i pafajshëm i derdhur i jomuslimanit është i vlefshëm sikurse edhe ai i muslimanit. Këtë do ta arsyetojë më vonë edhe Ibn Rushdi në veprën e tij të fikhut Bidajet'ul-muxhtehid.[15]

Muhmmedi a.s. i rregulloi edhe raportet ndërnjerëzore në Medinë, ndërmjet muslimanëve dhe hebraikëve, kristianëve dhe idhujtarëve, duke nënshkruar marrëveshjen të njohur si Karta e Medinës.[16]

Përfundimi

Studimi i hollësishëm i Islamit dhe në veçanti i së drejtës islame udhëzon se bazat e së drejtës islame u vendosën në periudhën medinase, por duke përfshirë edhe periudhën mekase, si fazë përgatitore dhe pjesë e pandashme. Periudha medinase mëson se hixhreti nuk paraqet sukses vetëm në aspektin politik, ushtarak e strategjik, social e ekonomik, por paraqet sukses edhe në atë juridik e kulturor, duke përcaktuar obligimet dhe përgjegjësitë për të gjithë banorët e Bashkësisë Muslimane – Ummetit, për të funksionuar një shtet. Pra, hixhreti paraqet fillimin e ndritshëm të sistemit juridik islam, dëshmimin praktik të periudhës mekase të besimit në Një dhe të Vetmin Allah.

Shënimet:

- [1] Hixhret - (arab.) – shpërngulja, migrimi i Muhammedit a.s. nga Meka në Medinë në vjeshtë të vitit 622, të cilin e bëri bashkë me Ebu Bekrin r.a.. Hixhret quhet edhe kalendari musliman, i cili filloi në vitin 622 e.r.. Sipas: Nexhat Ibrahim, Leksikoni i thukët Islam, dorëshkrim për botim në SHB Dituria Islame në Prishtinë.
- [2] Për zhvillimin e fikhut shih: Abdulhamid Mahmud Tuhmaz, Hanefijski fikh, libri 1, 2, 3, 4, Sarajevo, 1423-1425 h./2002-2004.
- [3] Shih: Ibrahim Džananović, Uticaj hidzre na seriatsko pravo, revista Islamska misao, 1981, Sarajevo, nr. 25, fq. 18-20, ose versioni elektronik në:
http://test.rijaset.ba/index.php?Itemid=76&id=280&option=com_content&task=view . (Në këtë shkrim jemi mbështetur më së shumti).
Ajeti që urdhëron xhumanë është zbritur më vonë në Medinë. “O besimtarë, kur të thirreni për (të falur) namazin (e xhumasë) në ditën e premte, nxitoni për ta përmendur Allahun dhe pezulloni tregtinë! Kjo, që ta dini, është më mirë për ju! Dhe, kur të përfundojë namazi, atëherë shpërndahuni nëpër tokë, kërkoni nga mirësitë e Allahut dhe përmendeni shumë Allahun, në mënyrë që të shpëtoni.” (El-Xhumu'a, 9-10).
- [4] Ky objekt konsiderohet si universiteti i parë islam. Gjerësisht: Muhammed Hamidullah, Muhammed a.s., 1, botimi II, Sarajevo, 1983, fq. 166-167 dhe pjesa II, fq. 82 e tutje.
- [5] Sipas: Mehmed-Ali Cerimovic, Seriatsko nasljedno pravo (Feraiz), Sarajevo, 1937, fq. 4.
- [6] Sipas: Mehmed-Ali Cerimovic, op. cit., fq. 5. Ose: Ibn Abbas, Tefsir, 2, Sarajevo, 2007/1428 h., fq. 310.
- [7] Ibrahim Džananović, op. cit. Krhs.: Mehmed Begovic, Serijatsko bracno pravo, Beograd, 1936, fq. 94-98.
- [8] Ibrahim Džananović, op. cit.
- [9] Sipas: Mehmed-Ali Cerimovic, op. cit., fq. 5. Shih faqet: 5-99.
- [10] Shewqi Abu Khalil, Atlas on the Prophet's Biography – Places, natiuons, Landmarks, Rijadh, 2004, fq. 108-109.
- [11] Muhammed Husejn Hejkel, Zivot Muhammeda a.s., Sarajevo, 1425 h./2004, fq. 398 e tutje.
- [12] Abdulhamid Mahmud Tuhmaz, Hanefijski fikh, libri 1, Sarajevo, 1423 h./2002, fq. 415.
- [13] Ibid., fq. 435-670. Jusuf El-Karadavi, Fikhu zekat, libri 1, Shkup, 1426 h./2005, fq. 64-65.
- [14] Abdulhamid Mahmud Tuhmaz, Hanefijski fikh, libri 3, Sarajevo, 1425 h./2004, fq. 416.
- [15] Ibid., fq. 82 e tutje; Krhs.: Ibn Rushd, Bidajet'ul-muxhtehid we nihajet'ul-muktesid, pjesal-II, botimi VIII, Bejrut, 1406 h./1986.
- [16] Sulltan Ahmed Kureshi, Letrat e Muhammedit a.s., Shkup, 2004, fq. 63 e tutje. Jusuf el-Karadavi, Halal i haram u islamu, Novi Pazar, 1997, fq. 428-438.

Literatura:

1. Abdulhamid Mahmud Tuhmaz, *Hanefijski fikh*, libri 1, 2, 3, 4, Sarajevo, 1423-1425 h./2002-2004.
2. Ibn Abbas, *Tefsir*, 2, Sarajevo, 2007/1428 h..
3. Ibn Rushd, *Bidajet'ul-muxhtehid we nihajet'ul-muktesid*, pjesal-II, botimi VIII, Bejrut, 1406 h./1986.
4. Ibrahim Džananović, "Uticaj hidžre na seriatsko pravo", revista *Islamska misao*, nr. 25, Sarajevo, 1981.
5. (http://test.rijaset.ba/index.php?Itemid=76&id=280&option=com_content&task=view).
6. Jusuf El-Karadavi, *Fikhu zekat*, libri 1, Shkup, 1426 h./2005.
7. Jusuf El-Karadavi, *Halal i haram u islamu*, Novi Pazar, 1997.
8. Mehmed Begović, *Serijatsko bračno pravo*, Beograd, 1936.
9. Mehmed-Ali Cerimović, *Seriatsko nasljedno pravo (Feraiz)*, Sarajevo, 1937.
10. Muhammed Hamidullah, *Muhammed a.s.*, 1-II, botimi II, Sarajevo, 1983.
11. Muhammed Husejn Hejkel, *Zivot Muhammeda a.s.*, Sarajevo, 1425 h./2004.
12. Nexhat Ibrahim, *Leksikoni i thukët Islam*, dorëshkrim për botim në SHB Dituria Islame në Prishtinë.
13. Sulltan Ahmed Kureshi, *Letrat e Muhammedit a.s.*, Shkup, 2004.
14. Shewqi Abu Khalil, *Atlas on the Prophet's Biography – Places, Nations, Landmarks*, Rijadh, 2004.